

Mühendislik-Mühendis Üzerine

Mühendislik ve mimarlık hizmetleri, gerek tek tek bireylerin, gerekse toplumun günlük yaşamının her noktasını daha çok etkilemekte, bu etki günümüzle sınırlı kalmayıp geleceğimizi ve kaynaklarımızın kullanımını da kapsamaktadır. Bu nedenle de, mühendislerin ve mimarların topluma, yaşadıkları çağa, doğaya karşı sorumlulukları da hizmetlerinin kapsamıyla aynı oranda artmaktadır. Ayrıca, gelişme sürecinin sıkıntılarını yaşayan ülkemizde bu toplumsal sorumluluk daha da fazladır.

Türk Dil Kurumu'na göre Mühendis; İnsanların her türlü ihtiyacını karşılamaya dayalı yol, köprü, bina gibi bayındırlık; tarım, beslenme gibi gıda; fizik, kimya, biyoloji, Elektrik, Elektronik gibi fen; uçak, otomobil, motor, iş makineleri gibi teknik ve sosyal alanlarda uzmanlaşmış, belli bir eğitim görmüş kimsedir.

Başka bir deyişle;

Eğitim, deneyim ve uygulama ile edinilen, matematik, doğa ve mühendislik bilimleri bilgileri sonucu kazanılan formasyonun, insanlık yararına bir gereksinmeye yanıt vermek üzere ekonomiklik öğeleri de göz önünde bulundurularak; teknik ağırlıklı ekipmanların, ürünlerin, proseslerin, sistemlerin ya da hizmetlerin tasarımı, hayata geçirilmesi, işletilmesi, bakımı, dağıtımı, teknik satışı ya da danışmanlık ve denetiminin yapılması ve bu amaçlarla araştırma- geliştirme etkinliklerinde kullanılması işlevine mühendislik denir.

Mühendislerin sorumlulukları

A)Mühendislerin birey olarak kendilerine karşı sorumlulukları;

Mühendis ve Mimarlar; Bilim ve teknolojiyi insanlık yararına ve doğal dengeyi koruyacak biçimde kullanmayı mesleğinin temel ilkesi kabul eder.

Mesleki bilgilerini güncelleştirirler, kültürlerini ve mesleki yeterliliklerini geliştirirler.

Mesleki etkinliklerine ilişkin olarak meslektaşlarının dürüst ve nesnel eleştirilerini dikkate alırlar, gerektiğinde kendileri de eleştirmekten kaçınmazlar.

Birlikte çalıştığı insanları anlamaya, çok kültürlü çalışma ortamlarına uyum sağlamaya çalışırlar.

İşverenleri, müşterileri, meslektaşları da dahil olmak üzere, toplumdaki herkese adil, dürüst ve iyi niyetle davranırlar.

B)Toplumsal ve Sosyal Sorumluluklar;

Mesleki bilgi, beceri ve deneyimlerini, toplumun ortak çıkarları; evrensel insani kazanımların ve kültürel mirasın korunması ve insan refahının gelişimi için kullanırlar. Toplumun sağlığı, güvenliği ve refahı için duymuş oldukları sorumluluk her zaman kendi kişisel çıkarlarının, meslektaşlarının çıkarlarının ya da mimar ve mühendisler topluluğunun çıkarlarının üstünde yer alır. Kamusal çıkarları gözeterek çalışırlar. Mühendis ve Mimarlar din, dil, ırk, her türlü inanç, cinsiyet farklılığı, coğrafi ayırım ile gözetmeden çok kültürlü bir yapının korunması, kültürel zenginliğin geliştirilmesi yönünde çaba sarf ederek hizmetleri bu anlayış içinde yürütürler.

Mühendis ve Mimarlar insan haklarına barışa, demokrasiye, topluma saygılı ön planda tutarak ilişki geliştirirler.

C)Doğaya ve Çevreye Karşı Sorumluluklar;

Mühendisler ve Mimarlar, doğayı ve çevreyi korumayı, onlara zarar vermemeyi, uygulamalarının doğayla uyumlu olmasını sağlamayı mesleki sorumluluklarının ayrılmaz parçası olarak görürler, doğal kaynakların ve enerjinin tasarrufuna özel önem verirler.

D)Bilime karşı Sorumluluklar;

Ülkenin teknoloji ve mühendislik yeteneğinin yükselmesi için, bilimin, teknolojinin, teknolojinin uygun kullanımının ve potansiyel sonuçlarının toplum tarafından anlaşılması için çaba gösterirler.

E)Örgütsel Sorumluluklar;

Meslek örgütlerinin etkinliklerine aktif olarak katılmaya çaba gösterirler, onları desteklerler, mesleğin

gelişmesine katkıda bulunurlar. Meslek ilkelerinin uygulama ve denetiminde etik kurallar geliştirir. Mesleki davranış ilkelerine aykırı davrananlara yardımcı olmazlar, onların etkinliklerinin içinde yer almazlar, onları uyarırlar, bu konuda meslek örgütleriyle işbirliği yaparlar; bu ilkelere uygun davrananları bütün güçleriyle desteklerler.

Mühendis ve mimarlar, kendilerinden istenen işin, toplum ve çevre için bir tehlike yaratacağı doğrultusunda şüpheleri olduğunda, düşünceleri işveren tarafından dikkate alınmıyorsa ilgili meslek örgütünü bilgilendirirler.

F)Çalışana karşı Sorumluluklar;

İş yerlerinde işçi sağlığını korumak ve iş güvenliğini sağlamak için gerekli önlemleri alırlar, iş yerlerinde çalışanları bu konularda bilgilendirirler. Çalıştığı alanda ve genel entelektüel faaliyetinde, işletme verimliliğinin yükseltilmesine, emeğin haklarını koruyup geliştirme; istihdamın daraltılması, ulusal çıkarları gözetme kaydıyla teknolojinin gelişimi ve enerji yoğunluğunun düşürülmesi doğrultusunda katkı koyar, bu doğrultudaki çalışmaları desteklerler.

G)İşverene karşı Sorumluluklar;

Çalıştığı alanda ve genel entelektüel faaliyetinde, işletme verimliliğinin yükseltilmesine, teknolojinin gelişimi ve enerji yoğunluğunun düşürülmesi doğrultusunda katkı koyar, bu doğrultudaki çalışmaları desteklerler.

İşveren/müşteriyle teknik konulardaki mesleki alışverişlerinde her zaman güvenilir bir iş gören ya da vekil ya da danışman olarak ve işveren/müşterinin çıkarları için, toplumun refah ve sağlığını ve güvenliğini tehlikeye atmaksızın, mesleki beceri ve deneyimlerini sonuna kadar kullanarak, uygun ve düzgün bir iş düzeyi ile çalışırlar.

H) Tüketicie karşı sorumlulukları

Kendilerinden istenen işin toplum ve çevre için ciddi bir tehlike yaratacağı sonucuna varırlarsa ve bu konudaki mesleki yargıları işveren ya da müşteri tarafından dikkate alınmıyorsa, görüşlerini işverene ya da müşterilerine yazılı olarak bildirirler; sonuç alamamaları durumunda meslek örgütlerini ve gerektiğinde yetkili makamları ve kamu oyunu bilgilendirirler.

I) Müşteriye karşı sorumluluklar

İşverenin/müşterinin ticari ve teknolojik sırlarını izin almadan başkalarına açıklamazlar, kişisel çıkarları için kullanmazlar.

İ) Yasalara karşı Sorumluluklar;

Mühendis ve mimarlar, üretim süreçlerinde var olan yasa, yönetmelik, tüzük vd. yasal mevzuatta yer alan önlemlerin alınması ve uygulanması için uğraşı verirler. İş yerlerinde işçi sağlığı ve iş güvenliği için gerekli önlemlerin alınması amacıyla; Meslek örgütlerinin öncülüğünde, mevcut yasa, yönetmelik, tüzük vd. yasal mevzuatta yer alan önlemlerin hayata geçirilmesi için mücadele eder.

J)Tarihsel Sorumluluklar;

Mühendis ve mimarlar, Mesleki bilgi, beceri ve deneyimlerini, toplumsal çıkarların, evrensel insani kazanımların ve kültürel mirasın korunması için kullanırlar. Toplum yararı için duymuş oldukları sorumluluk ve kaygı her zaman özel çıkarlarının üstünde yer alır. Mühendis ve Mimarlar, gelecek kuşaklar, diğer canlılar ve canlı organizmalar ile arzın varlığını sürdürmesini bir hak ve değer olarak kabul ederek davranış geliştirmeyi sorumluluk olarak görürler.

K) Mesleğe ve Meslektaşına Karşı Sorumluluklar

Toplumun ilgi alanı içinde bulunan teknik konulardaki görüşlerini, raporlarını, konuyu yerinde ve tam anlamıyla araştırmış, incelemiş ve yeterli bir bilgi ve verilerle donanmış olarak, ticari ve kişisel kaygıları bir yana bırakarak, doğru, tam ve nesnel bir biçimde açıklarlar. Yalnızca yeterli oldukları alanlarda mesleki

hizmet verirler; hizmetlerini etkileyebilecek diğer uzmanlık alanlarındaki yetkililerin görüşlerine başvururlar, disiplinler arası ortak çalışmayı özendirirler. Mesleki görev, yetki ve sorumluluklarını, sadece zorunlu durumlarda ve ehil olan meslektaşlarına devrederler.

Madencilik ve Maden Mühendisliği

Ülke ekonomileri bakımından son derece büyük önem taşıyan madencilik sektörünü, diğer her hangi bir ekonomik sektörden farklı kılan ve bu sektörün tek başına ayrı bir faaliyet alanı şeklinde düzenlenmesini gerektiren temel özellikleri bulunmaktadır. Söz konusu özellikler şu şekilde özetlenebilir.

- Mineral kaynakları, tükenbilir kaynaklardır.
- Madencilik kamu yararına ve kamu talebi ile yapılan bir işlemdir.
- Çoğunlukla yer kabuğunun derinliklerinde bulunan yatak oluşumları büyük belirsizlikler taşır.
- Üretim öncesi faaliyetler, diğer sektörlerle nazaran, çok daha uzun süreli, kapsamlı, zorlu ve maliyetlidir.
- Madencilik yatırımlarında arama maliyetleri son derece yüksek olup, büyük risk taşır. Birçok durumda, katlanılan yüksek arama maliyetlerine karşın, ekonomik olarak işletilebilecek bir mineral varlığının belirlenememe olasılığı söz konusudur.
- Madencilik süreçlerinin her safhasında risk unsuru mevcuttur. Arama riski yanında, pek çok cevher için fiyat dalgalanmaları da diğer sektörlerle göre çok daha büyüktür. Her an bulunabilecek ya da fiyat avantajı elde edebilecek aynı ya da ikame bir cevher kaynağının rekabeti olasıdır.
- Madencilik faaliyetleri, aramalardan madenin kapanmasına kadar olan her safhada, gerek çevre gerekse yapıldığı yerdeki yerleşim yerleri ve yerel halk üzerinde olumlu ya da olumsuz ciddi etkiler oluşturmaktadır.

Maden Ocaklarında Denetim

1) Etik Denetim

- Çalışanın sorumlulukları
- Mühendisin sorumlulukları
- İşverenin sorumlulukları

Bu denetimler, işverenin kontrolünde ve ekonomik yaptırımlarına açık olmaktadır

2) Yasal Denetim

Teknik Nezaret: Teknik nezaretçi ve iş güvenliğinden sorumlu olan mühendis ücretini, denetlemek durumunda olduğu işyeri sahibinden almakta olup bu durum mühendisin işletme ile ilgili kararlarında özgür davranmasını engellemektedir. Bu açıdan, teknik nezaretçinin ve iş güvenliğinden sorumlu mühendisin özgürce karar verebilmesi ve görevini layıkıyla yerine getirebilmesi amacıyla, ücretini oluşturulacak bir fondan alması için gerekli yasal düzenlemeler acilen yapılmalıdır.

İşçi Sağlığı İş Güvenliği Uzmanı : İş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip mühendis, mimar veya teknik elemanı ifade eder şeklinde tanımlanmıştır. İş güvenliğinden sorumlu olan mühendis ücretini, denetlemek durumunda olduğu işyeri sahibinden almakta olup bu durum mühendisin işletme ile ilgili kararlarında özgür davranmasını engellemektedir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı: Yasal mevzuatlarda yapılacak düzenlemelerle denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekirken, çıkarılan yönetmelikte denetimin özelleştirildiği ve ticarileştirildiği, iş güvenliği mühendislerinin görev, yetki ve sorumluluklarının net olarak tanımlanmadığı, meslek odalarının görüşlerinin dikkate alınmadığı görülmektedir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın madencilikten sorumlu birimi olan Maden İşleri Genel Müdürlüğü'ne, yasa ile "*madencilik faaliyetlerinin iş güvenliği ve işçi sağlığı ilkelerine uygun yürütülmesini takip etme*" görevi de verilmiştir. Bu kuruluş, madencilik sektörünün ihtiyaçlarına yönelik olarak yeniden yapılandırılarak, iş güvenliği ile ilgili denetim birimini oluşturmalı, personel kadrosu gerek nicelik gerekse nitelik bakımından geliştirilmelidir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı: İş Kanunu ve ilgili yönetmelikleri, madencilik

sektöründe etkin denetlemenin yapılabilmesi bakımından yetersizdir ve ciddi sakıncalar içermektedir. Söz konusu mevzuat, yeniden gözden geçirilerek madencilik sektörünün özellik arz eden sorunları da göz önüne alınarak yeniden düzenlenmelidir. Maden Mühendisleri Odası'nın görevi ve yasal hakkı olan mesleki denetimin engellenerek üye denetimini yeterince yapamaması da sorunların çözümünü zorlaştırmaktadır. Bu çerçevede gereken yasal düzenlemeler zaman geçirilmeden yapılmalıdır. Her işletmede risk değerlendirmesi yapılmalı, değerlendirme sonucunda çalışması uygun olmayan işletmeler kapatılmalıdır.

Maliye Bakanlığı : Mali denetimler

3) Toplumsal Denetim

Ülkemizde uygulanamayan denetim yöntemidir. Sanayi tesislerinin çalışmalarının ve etkilerinin; çevre halkı, meslek odaları, sivil toplum kuruluşlar, yapılan faaliyetten etkilenen veya etkileneceğini düşünen tüm tarafların katılımı gerçekleştirileceği şeffaf, katılımcı ve sonuçları kamuoyu ile paylaşılan denetimdir.

İş Kazaları Üzerine

Türkiye iş kazalarında dünyada üçüncü, Avrupa'da birinci sırada yer almaktadır. Kazaların mühendislik bilim ve teknolojisinin uygulanmasıyla engellenebileceği bilinmektedir. Anayasamızın 49. maddesinde "*Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır.*" denmektedir.

2011 yılında iş kazalarında en yüksek ölüm 304 ile bina inşaatı faaliyet grubunda meydana gelmiştir. Bunu 194 ile kara taşıma ve boru hattı taşımacılığı, 148 ile özel inşaat faaliyetleri izledi.

'En fazla iş kazası, 9 bin 217 (yüzde 13,3) ile kömür ve linyit çıkartılması faaliyetinde yaşandığı görüldü. Bunu 7 bin 268 (yüzde 10,5) kaza ile makine ve teçhizatı hariç fabrikasyon metal ürünleri imalatı, 5 bin 272 (yüzde 7,6) kaza ile ana metal sanayi izledi. Meydana gelen iş kazalarının sayısı ile sektörde istihdam edilenlerin sayısının bir arada değerlendirildiği standardize iş kazası oranına göre de en sık kaza, kömür ve linyit çıkartılması faaliyetinde meydana geldi.'

En fazla iş kazası 9 bin 303 ile İstanbul'da yaşanırken, bu ili 7 bin 852 İzmir, 5 bin 629 Manisa, 5 bin 450 Bursa, 4 bin 738 ile Kocaeli takip etti.

İş cinayetleri hangi olguların sonucu, Berna Güler Müftüoğlu söyleşisinden.

"Türkiye'deki her geçen gün artan iş cinayetlerinin birincil nedeninin, "kapitalist sistemin kar maksimizasyonu" ve "ucuz emek gücüne dayalı artı değer" olduğunu belirten Yrd. Doç. Dr. Berna Güler Müftüoğlu, örgütlenmenin git gide geri plana itilmesinin yanı sıra özelleştirmeler, esnek çalışma biçimleri, taşeronlaşma ve fasonlaşma uygulamaları ile emek mücadelelerinde ciddi kırılmalar yaşandığını dile getirdi. İşçilerin de karınlarını doyurmak için, "En kötü iş işsizlikten iyidir" deyip ölümüne çalıştığına dikkat çeken Müftüoğlu, çözüm için birlikte hareket etmek gerektiğini söyledi. "

"Şunu bilmemiz gerekiyor; 'kader' ya da 'yüzde 2'lik bir fire verilebilir' diye bir şey yok. İşçiler, yüzde 100 korunabilir, bu çok önemli. Dünyaya baktığımızda bu kadar kitlesel ölümlere rastlamıyoruz. Ve zaten Türkiye iş kazalarında ölüm oranları bakımından Avrupa'da birinci, dünyada da üçüncü sırada" diye konuştu. "

"Bu bugünkü 10 yıllık iktidarın getirisi gibi görünse de, aslında geçmişi 1980'e dayanıyor. Dünyadaki ekonomi politikalarının neoliberal politikalara dönüşmesiyle birlikte liberal politikaların, 'bırakınız yapsınlar bırakınız geçsinler' uygulamaları ve sosyal devlet anlayışının tamamen tasfiye edilmesi iş cinayetlerinin yaşanmasının en önemli nedenidir"

Neden Taşeronlaşma

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden Yrd. Doç. Dr. **Şenay Gökbayrak**, 2005'te yazdığı bir makalede belediyelerde taşeronlaşmayı ve taşeronlaşmanın çalışanlar üzerindeki etkilerini değerlendiriyor.

Taşeronlaşma işverenler açısından neden tercih ediliyor:

- **Maliyet-Etkinliğe İlişkin Faktörler:** Firmaların üretim sürecinde, taşeron kullanmasının temel nedeni, üretim maliyetlerine ilişkin olarak ortaya çıkmaktadır. Firma, söz konusu üretim bölümünü, dışarıda piyasa şartlarına göre yaptırdığı durum ile kendi yaptığı vakit ortaya çıkan maliyetleri karşılayacak ve üretim ya da hizmeti dışarıda yaptıranın daha düşük maliyetle sonuçlanması durumunda, rasyonel üretim anlamında taşeronlaşmayı seçecektir

- **Finansal Olmayan Faktörler:** Teknik bilgi ve özel yeterlilik isteyen hizmetlerde firma, kendi içinde bu gereksinimleri karşılayacak yeterliliğe sahip değilse, etkinlik ve kalitenin sağlanması açısından, bu konuda uzmanlaşmış başka bir firma ile çalışmak isteyecektir. Bu açıdan ana firmanın söz konusu üretim ya da hizmet bölümünü başka bir firmaya aktarması taşeronluğun bir diğer nedenini oluşturmaktadır.

- **Ürüne Olan Talebin Özellikleri:** Firmaların ürünlerine olan talebin özelliklerine göre taşeronlaşmaya gitmeleri oldukça sık karşılaşılan bir durumdur. Özellikle talebin belirsiz, geçici dalgalanmaların olduğu dönemlerde taşeronlaşmaya gidilmesi firma açısından daha avantajlı olarak değerlendirilmektedir.

- **Hizmetin Niteliğine İlişkin Nedenler:** Firma uzmanlık gerektiren işlerde, bu gereksinimi kendi iç yapısında karşılayamadığı durumlarda taşeronlaşmaya gitmeyi tercih etmektedir. Buna ilişkin olarak yapılan araştırmalarda, firmalar için stratejik öneme sahip ve firmanın kendi uzmanlık alanına giren işlerde daha az oranda taşeronla çalışmayı tercih ettiği ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle, taşeron firmalara verilen işlerin daha çok, firma için stratejik öneme sahip olmayan bina bakımı, temizlik gibi genel bilgi isteyen işler olduğu gözlenmektedir.

- **Enformelleşmeye İlişkin Nedenler:** Taşeron çalışmaya ilişkin temel güdüleyicilerden birisi de devletin düzenleyici rolü çerçevesinde oluşturduğu muhasebe, vergi ve çalışan işçilere ilişkin olarak sigorta vb. düzenlemelerden kaçınma isteğidir. Bu açıdan taşeronluk enformelleşme yönünde firmalar tarafından etkin bir araç olarak kullanılabilir.

- **Özelleştirmeye İlişkin Nedenler:** Taşeronluk özellikle hizmetler sektörü içinde kamunun yerini küçültme ve bu bağlamda kamusal nitelikteki mal ve hizmetlerin üretiminde özel sektörün rolünü artırma anlamında gündeme gelen özelleştirme düşüncesi içinde etkin bir araç olarak kullanılmaktadır.

Taşeronlaşma ve Çalışma İlişkileri Açısından Ortaya Çıkardığı Sonuçlar

Çalışanların iş güvencesinin azalması: Yaşanan yaygın işsizlik ortamında ortaya çıkan taşeron uygulamalar hem belediye işçilerinin hem de taşeron firma işçilerinin iş güvencesinin azalması ve işini kaybetmek korkusu ile yasal bir takım haklarını da aramama yönünde bir durum ortaya çıkarmaktadır.

Sendikalaşma oranlarının düşmesi: Taşeronluk kamu sektöründeki sendikal örgütlülüğü azaltmada önemli bir araç olarak kullanılabilir. TODAİE tarafından yapılan bir araştırmada, sendika şube başkanlarına göre örgütlenmede en çok sorun taşıyan iş yeri birimleri sırasıyla belediye taşeron şirketleri, belediye şirketleri ve belediyeler olduğu ortaya çıkmıştır.

Ücretler ve çalışma standartlarında düşme: Genel olarak hizmetlerin özel firmalar aracılığıyla yerine getirilmesinin önemli tasarruflar sağladığı kabul edilmekle beraber bu maliyet düşüşlerinin çalışanların iş kaybı, daha düşük ücretler, çalışma koşullarının kötüleşmesi ve iş güdüleyicilerinin azalması gibi nedenlerden dolayı ortaya çıkması eleştirilmektedir.

Taşeron işçi istihdamına ilişkin olarak ortaya çıkan bir başka sorun ise işçilerin sigortalılık durumudur. Taşeron firmalarda çalışan işçilerin çoğu sigortalı olmakla beraber sigorta primlerinin düzenli olarak yatırılıp, yatırılmadığından emin değildirler. Ayrıca bu işçilerin sigortalılık süreleri oldukça kısadır. Genel-İş sendikasının yaptığı bir araştırmada taşeron işçilerin %65'inin toplam sigortalılık sürelerinin 1-3 yıl olduğu saptanmıştır.

İş sağlığı ve güvenliği standartlarında düşme: Belediyelerin birer kamu işvereni olmasından öte, yasalarca düzenlenmiş, toplum sağlığın korunması, geliştirilmesi ve denetimi yönünde önemli görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. (...) Taşeronlaşma kimi durumlarda işçi sağlığı ve iş güvenliği açısından işyeri hekimi bulundurma, iş sağlığı ve güvenliği kurumları oluşturma gibi düzenlemelerde yasanın aradığı

işçi sayısını aşağıya çekmek için kullanılmakta, böylece yasal düzenlemelerin etki alanı dışına kolaylıkla çıkılabilmektedir.

Yasal olarak taşeronlaşma ve son yasal düzenlenmelerin nedenleri:

"Bir işverenden, işyerinde yürüttüğü mal veya hizmet üretimine ilişkin yardımcı işlerinde veya asıl işin bir bölümünde işletmenin ve işin gereği ile teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren işlerde iş alan ve bu iş için görevlendirdiği işçilerini sadece bu işyerinde aldığı işte çalıştıran diğer işveren ile iş aldığı işveren arasında kurulan ilişkiye asıl işveren-alt işveren ilişkisi denir. Bu ilişkide asıl işveren, alt işverenin işçilerine karşı o işyeri ile ilgili olarak bu Kanundan, iş sözleşmesinden veya alt işverenin taraf olduğu toplu iş sözleşmesinden doğan yükümlülüklerinden alt işveren ile birlikte sorumludur.

Asıl işverenin işçilerinin alt işveren tarafından işe alınarak çalıştırılmaya devam ettirilmesi suretiyle hakları kısıtlanamaz veya daha önce o işyerinde çalıştırılan kimse ile alt işveren ilişkisi kurulamaz. Aksi halde ve genel olarak asıl işveren alt işveren ilişkisinin muvazaalı işleme dayandığı kabul edilerek alt işverenin işçileri başlangıçtan itibaren asıl işverenin işçisi sayılarak işlem görürler. İşletmenin ve işin gereği ile teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren işler dışında asıl iş bölünerek alt işverenlere verilemez."

07 Ocak 2013 Pazartesi günü saat 11:20 sıralarında Türkiye Taşkömürü Kurumu'na bağlı (TTK) Kozlu Müessese Müdürlüğü faaliyet sahası içinde bulunan ve - 630 kotunda açılmakta olan ana kat hazırlık galerisinde meydana gelen iş kazasında 8 maden emekçisi yaşamını yitirmiştir.

YER	YIL	NEDENİ	ÖLÜ SAYISI
TTK/ Armutçuk/kömür	7 Mart 1983	Grizupatlaması	103
TTK/ Kozlu/kömür	10 Nisan 1983	Grizu patlaması	10
Yeni çeltek/Amasya/kömür	14 Temz 1983	Grizu patlaması	5
TTK/ Kozlu/kömür	31 Ocak 1987	Göçük	8
TTK/ Amasra/kömür	31 Ocak 1990	Grizu patlaması	5
YENİ ÇELTEK/Amasya/kömür	7 Şubat 1990	grizu patlaması	68
TTK/ Kozlu/kömür	3 Mart 1992	Grizu patlaması	263
Yozgat/Sorgun/kömür	26 Mart 1995	Grizu patlaması	37
Erzurum/ Aşkale/kömür	8 Ağustos 2003	Grizu patlaması	8
Karaman/Ermenek/kömür	22 Kasım2003	Grizu patlaması	10
Çorum/ Bayat/kömür	9 Ağustos2004	Grizu parlaması	3
Kastamonu/ Küre/metal	8 Eylül 2004	Yangın	19
Kütahya/ Gediz/kömür	21 Nisan 2005	Grizu patlaması	18
Balıkesir/Dursunbey/kömür	2 Haziran 2006	Grizu patlaması	17
Bursa/Mustafakemalpaşa/kömür	10 Aralık 2009	Grizu patlaması	19
Balıkesir/ Dursunbey /kömür	23 Şubat 2010	Grizu patlaması	13
TTK/ Karadon/kömür	17 Mayıs 2010	Grizu patlaması	30
		TOPLAM	609
			27
		GENEL TOPLAM	636
			(18)

Kazayla ilgili olarak yapılan tespitler aşağıda maddeler halinde verilmektedir.

-Kaza, TTK Kozlu Müessese Müdürlüğü - 630 kotundaki hazırlık galerisinde 08.00-16.00 vardiyasında saat 11:20 civarında meydana gelmiştir.

-Söz konusu galerinin sürülmesi işi (açılması), alt işveren (yüklenici firma) tarafından yürütülmektedir. Galeri kesiti B 14 (14m²) dir.

- Yüklenici firma, bir inşaat firmasıdır. Kazada yaşamını yitiren işçiler, alt işverenin (yüklenici firma) işçileridir.
- Üç vardiya çalışma yapılan iş yerinde, kaza anında TTK'nın 750, alt işverenin (yüklenici firma) 27 işçisi çalışmaktadır.
- Ocakta çalışan alt işveren işçileri genellikle çevre köylerden sağlanmakta, sendikasız ve düşük ücretlerle çalıştırılmaktadır.
- Kaza, milyonlarca yıl önce oluşmuş kömür katmanları içinde bulunan ve kömürleşme esnasında oluşan metan gazının degajı (ani püskürmesi) nedeniyle meydana gelmiştir.
- Metan degajından 10 dakika önce arında dinamitle patlatma yapıldığı ifade edilmektedir.
- Kazanın meydana geldiği ocakta daha önce de metan degajı meydana geldiği, degajın, çalışanın bulunmadığı vardiya arasında olması nedeniyle kazaya ramak kala kayıpsız atlatıldığı tespiti yapılmıştır.
- Ani metan gazı boşalabilecek yerlerde en az 25 metre uzunluğunda kontrol sondajlarının yapılması gerekliliği Maden ve Taş Ocakları İşletmelerinde ve Tünel Yapımında Alınacak İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Önlemlerine İlişkin Tüzüğü'nün 177. maddesinin amir hükmüdür.
- Kontrol ve degaj sondajlarının yeterli yapılmadığı konusunda yüklenici firma defalarca uyarılmış ve bu durum Sayıştay raporlarına da yansımıştır.
- Metan gazının degajı (ani boşalması) sonucu, arından geriye doğru galerinin takriben 100 metre uzunluğundaki bölümü yaklaşık 2000 ton ince toz halinde kömürle dolmuştur. Bu durum, ani gaz boşalmasının şiddetini göstermektedir.
- Metan degajı sonucu, ocağın üst katları yüksek miktarda ve patlama konsantrasyonunda metan gazıyla dolmuştur. Bu durum tüm ocak çalışanları açısından ciddi bir tehlike oluşturmuştur. TTK çalışanı maden mühendislerinin yerinde müdahalesi ile ocaktaki çalışmalar anında durdurularak ocakta çalışanlar hızlıca tahliye edilmiştir. Bunun sonucunda 800 işçinin çalıştığı ocakta çok daha büyük olası bir facianın eşliğinden dönülmüştür.
- Havza genelinde ve Kozlu Bölgesi ocaklarında, sık sık metan degajları yaşandığı kayıtlardan bilinmektedir. Derin kotlara inildikçe bu riskin daha da arttığı bir gerçektir. Bu durumda; çalışmaların çok daha dikkatli yapılması gerekirken, iş güvenliği önlemlerinin alınmadığı, tehlike oluşturan yüksek basınç altındaki metan gazının kontrollü boşaltılmasını sağlayan kontrol sondajlarının miktar ve uzunluk olarak yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Bu kazanın en önemli nedeni, kontrol ve degaj sondajlarının galeri ilerlemesini aksatacak olması nedeniyle yeterince yapılmamasıdır.
- Kurum ve ilgili Bakanlıklar tarafından yapılması gereken denetimlerin yeterli olmadığı gözlemlenmiştir.

Madencilik sektörü, doğası gereği özellik arz eden ve bu nedenle bilgi, deneyim, uzmanlık ve sürekli denetim gerektiren dünyanın en zor ve riskli iş koludur. Maden kazaları incelendiğinde olayın; teknik, sosyal, ekonomik, eğitim, planlama ve denetim sorunları gibi pek çok nedeni olduğu görülmektedir.

Özellikle 80'li yılların başından itibaren uygulamaya konulan özelleştirme, taşeronlaşma, rodövens (kiralama) vb gibi yanlış uygulamalar; kamu madenciliğini küçültmüş, kamu kurum ve kuruluşlarında uzun yıllar sonucu elde edilmiş olan madencilik bilgi ve deneyim birikimini dağıtmıştır. Yoğun birikim ve deneyime sahip olan kurum ve kuruluşlar yerine üretimin, teknik ve alt yapı olarak yetersiz, deneyim ve uzmanlaşmanın olmadığı kişi ve şirketlere bırakılması, buna ek olarak kamusal denetimin de yeterli ve etkin bir biçimde yapılamaması iş kazalarının artmasına neden olmaktadır. Yaşadığımız son olay bunu bize bir kez daha göstermiştir.

Taşkömürü Havzası, 2004 yılında Maden Kanunu Kapsamına alınarak yeni bir süreç başlamıştır. Bu süreçle birlikte Kurumun uzmanlaştığı hazırlık, üretim ve yıkama gibi "asli işleriyle" birlikte tüm hizmetlerin özel sektör marifetiyle yapılmasının ve bir anlamda Kurumun tasfiye edilecek duruma gelmesinin önü açılmıştır. O güne kadar uygulanamayan özelleştirme projeleri birer birer hayata geçirilmiş ve bu aşamada hazırlık işleri ihale yoluyla özel sektöre devredilmiştir. Ancak bugüne kadar yapılan uygulamalara bakıldığında tam bir başarısızlık yaşandığı apaçık ortaya çıkmıştır. Odamız, özünde ülkemizin ve emekçilerin yararına görmediği özelleştirme ve bunun bir uygulaması olan taşeronlaşma ile ilgili olarak defalarca uyarılarda bulunmuştur. Kurumun hazırlık ve üretim ekipleriyle iç içe yapılacak işlerde taşeron hizmeti alınmasının, iş güvenliği ve denetim açısından ciddi sorunlar yaratacağı kamuoyuyla paylaşılmış ve sonuçta bugünlere gelinmiştir.

Bu değerlendirmeler ışığında görüş ve önerilerimiz aşağıda sunulmuştur:

- Özelleştirmeler durdurulmalı, taşeronlaşma uygulamaları acilen iptal edilmelidir.

- Kar öncelikli çalışma anlayışı terk edilmelidir.
- Ucuz işgücüne dayalı ve örgütlenmeyi engelleyen çalışma anlayışı terk edilmelidir.
- Kömür sektörünün denetimi ayrı olarak planlanmalı ve özellikle yeraltı kömür ocaklarındaki denetimler mutlaka konusunda uzman ve deneyimli elemanlar tarafından yapılmalıdır.
- Madencilikğin yoğun olarak yapıldığı ülkelerin denetim uygulamaları incelenmeli, ülkemizin yapısına uygun bir denetim sistemi kurulmalıdır. Bu konuda Odamızın deneyimlerinden de yararlanılmalıdır.
- Meslek öncesi ve meslek içi sürekli eğitim hem yasal bir zorunluluk hem de çok önemli bir parametredir. Bu konu hassasiyetle takip edilmelidir.
- Ülkemizde; yüksek risk taşıyan, kuralsız ve denetimsiz çalışan, mühendislik bilim ve tekniğinden uzak, teknik elemanın gözetim ve denetimi olmaksızın, tamamen ilkel koşullarda çalışan pek çok maden işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerde her an kaza olma olasılığı mevcuttur. Bu nedenlerle; Sektörün özelliği göz önüne alınarak kapsamlı bir risk haritasının ilgili Bakanlıklarca hazırlanması ve denetimlerin buna göre yapılması gerekmektedir.
- Teknik nezaretçi ve iş güvenliğinden sorumlu olan mühendis ücretini, denetlemek durumunda olduğu işyeri sahibinden almakta olup bu durum mühendisin işletme ile ilgili kararlarında özgür davranmasını engellemektedir. Bu açıdan, teknik nezaretçinin ve iş güvenliğinden sorumlu mühendisin özgürce karar verebilmesi ve görevini layıkıyla yerine getirebilmesi amacıyla, ücretini oluşturulacak bir fondan alması için gerekli yasal düzenlemeler acilen yapılmalıdır.
- Kazaların önlenmesi için bilimsel ve teknik yatırımların yanı sıra, örgütlenmenin ve sendikalaşmanın önündeki engellerin kaldırılması, çalışma yaşamı ile birlikte çalışanların sosyal ve ekonomik yaşamlarının da iyileştirilmesi zorunludur.
- İşçi sağlığı ve iş güvenliği yatırımları teşvik edilerek desteklenmelidir.
- İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği denetiminden birinci derecede sorumlu olan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, yaşanan iş kazalarının önlenmesi için görevlerini tam olarak yerine getirmelidir. Yasal mevzuatlarda yapılacak düzenlemelerle denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekirken, çıkarılan iş güvenliği uzmanlığı, iş sağlığı hizmetleri yönetmelikleri gibi yönetmelikleri ile denetimin özelleştirildiği ve ticarileştirildiği, meslek odalarının görüşlerinin dikkate alınmadığı görülmektedir.
- Mevcut iş güvenliği mevzuatı madencilik sektöründe sorunların çözümü için yetersiz ve ciddi sakıncalar içermektedir. Yürürlüğe yeni girmiş olan 6331 sayılı yasa ile ilgili olarak belirtilen sorunlar derhal giderilmeli ve bu yasaya göre yeniden düzenlenecek olan yönetmelikler sektörün özellik arz eden sorunları göz önüne alınarak iş güvenliği kültürünü geliştirecek şekilde düzenlenmelidir.
- Tüm maden işletmelerinde maden üretimi, mutlaka yeterli sayıda maden mühendisi nezaretinde yapılmalıdır. İşyerinde her vardiyada daimi olarak maden mühendisi bulundurmayan işletmelere üretim izni verilmemelidir.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, denetim elemanı olarak yararlanacağı maden mühendisi kadrolarını çoğaltarak denetimlerini artırmalıdır.
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın madencilikten sorumlu birimi olan Maden İşleri Genel Müdürlüğü'ne, yasa ile "madencilik faaliyetlerinin iş güvenliği ve işçi sağlığı ilkelerine uygun yürütülmesini takip etme" görevi de verilmiştir. Bu kuruluş, madencilik sektörünün ihtiyaçlarına yönelik olarak yeniden yapılandırılarak taşra teşkilatını kurmalı, iş güvenliği ile ilgili denetim birimini oluşturmalı, personel kadrosu gerek nicelik gerekse nitelik bakımından geliştirilmelidir.
- Kazaların oluşmasına neden olan etkenlerin; ilgili kurum ve kuruluşların koordinasyonu ile birlikte en kısa zamanda masaya yatırılması ve çözümlenebilmesi için acil olarak bir eylem planı hazırlanmalıdır.
- Maden Mühendisleri Odası'nın görevi ve yasal hakkı olan mesleki denetimin engellenerek üye denetimini yeterince yapamaması da sorunların çözümünü zorlaştırmaktadır. Bu çerçevede gereken yasal düzenlemeler zaman geçirilmeden yapılmalıdır.
- İnsan sağlığı her şeyin üzerindedir. Tüm işletmelerde mevzuatın gerektirdiği tedbirler mutlaka uygulanmalıdır. Ancak yapılan denetimlerle ocakları kapatmak tek başına çözüm değildir. Devletin görevi, insanca ve sağlıklı üretim yapılabilecek ortamları oluşturmak ve denetlemektir. Bu anlamda tüm tarafların işbirliği ile sorunlara ortak çözümler üretilmelidir.

Yapısal eksikliklerin özellikle madencilik sektöründe çok önemli olduğu bilinmektedir. Taşeronlaşma ve özelleştirme uygulamalarının sonuçları olan iş kazalarının nedenlerini sadece "kişilerin kusuruna" bağlamak doğru değildir. Metan gazı barındıran kömür damarlarının önceden bilinmesine karşın yeterli

sayıda kontrol ve drenaj sondajlarının yapılarak gazın boşaltılmaması, çalışanların deneyimsiz ve örgütsüz oluşu, denetimin yetersiz oluşu vb. gibi hayati sayılan noksanlıklar kazanın ana nedenleridir. Tüm bunlar görmezden gelinerek bireysel kusurların gereğinden fazla öne çıkarılması ve olayın tüm sorumluluğunu bazı kişilere yükleyerek gerçek sorumluların gizlenmesine izin vermeyeceğimizin bilinmesini isteriz.

Bundan önce olduğu gibi "gerekenler yapılacaktır" gerekçesinin arkasına sığınılmadan gerçek sorumlular belirlenmelidir.

HÜRRİYET DEMİRHAN